

Міністерство освіти і науки України
Львівський державний університет фізичної культури
Кафедра гуманітарних дисциплін

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
напряму 6.010201

(Шифр за ОПП_____)

Львів - 2013 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Львівський державний університет фізичної культури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Гнот Соломія Іванівна**, канд. істор. наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін

Програма затверджена на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін

Протокол №10 від 08. 05. 2013 р.

Завідувач кафедри _____ проф. Полянський О. А.

Схвалено засіданням вченої ради ФПК ПП та ЗО ЛДУФК 14. 06. 2013 р.

Голова _____ Сидорко О. Ю

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Релігієзнавство” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 6.010201 – фізичне виховання

Предметом вивчення навчальної дисципліни є релігія в усіх її аспектах: структура, функції, методи дослідження.

Міждисциплінарні зв'язки: релігієзнавство тісно пов'язане з філософією, історією, соціологією, психологією, географією, культурологією, антропологією.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Релігієзнавство як наука про релігію. Особливості християнського віровчення.
2. Ідейні вчення світових релігій.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Релігієзнавство” є:

- 1.1.1. Формування системи знань щодо проблем походження, сутності та функцій релігії, її місця у суспільстві, історії, культурі.
- 1.1.2. Виховання морально-етичних та ідейних переконань, що відіграють значну роль у становленні світоглядної та правової культури, формуванні професійних рис фахівців.
- 1.1.3. Прищеплення фахівцям навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей розвитку і еволюції релігійного комплексу: від первісних форм релігійних уявлень до розвинутих релігійних систем світового масштабу; церкви як соціального інституту; релігійного процесу в певних природних, історичних, культурних та етнічних умовах.
- 1.1.4. Розвиток практичних навичок роботи з науковою літературою, критичного осмислення документів та першоджерел.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Релігієзнавство» є:

- 1.2.1. З'ясувати предмет, категорії, методи та принципи релігієзнавства.
- 1.2.2 Розвинути здатність аналізувати усю сукупність проблем походження, сутності та функціонування релігії.
- 1.2.3. Розкрити цінності християнського віровчення та його головні догмати.
- 1.2.4. Охарактеризувати роль і значення конфесійних чинників у бутті українського народу.
- 1.2.5. Ознайомити з особливостями віровчення світових і нових релігій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

1. Зміст релігієзнавства як навчальної дисципліни, теоретичні засади та понятійний апарат.
2. Причини, що визначають еволюцію релігії в сучасному світі.
3. Тенденції розвитку релігійних процесів в сучасній Україні.
4. Ідейні вчення світових релігій.
5. Особливості нових релігійних вірувань.
6. Моделі державно-церковних відносин в історії України та у світі.

вміти :

1. Аналізувати усю сукупність проблем походження, сутності та функцій релігії.
2. Характеризувати християнське віровчення та його головні догмати.
3. Розкрити основні віросповідні ідеї світових релігій.
4. Класифікувати нові релігійні рухи.
5. Орієнтуватися в різноманітних проявах релігійності в сучасному світі.
6. Аргументовано робити висновки стосовно ролі релігії в загальносвітових процесах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години/1,5 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Релігієзнавство як наука про релігію. Особливості християнського віровчення Теми і зміст лекцій

Тема 1. Релігієзнавство як галузь знань

Предмет релігієзнавства. Місце релігієзнавства в системі людських знань. Мета і завдання курсу.

Основні розділи релігієзнавства. Філософія релігії. Соціологія релігії. Психологія релігії. Історія релігії. Географія релігії. Футурологія релігії. Феноменологія релігії. Релігійна антропологія. Релігійна культурологія.

Традиції українського релігієзнавства: історія, проблематика, методологія досліджень.

Категорії і поняття релігієзнавства. Методи дослідження та принципи викладу.

Тема 2. Структура релігії, її функції та роль у духовному житті

Релігія як самостійна галузь духовного життя. Релігійний світогляд. Основні категорії релігійного світогляду. Прикмети релігійної віри.

Первісні релігійні вірування: анімізм, магія, тотемізм, фетишизм.

Структура сучасних релігій. Релігійна свідомість, її рівні та мовне оформлення. Релігійна психологія. Релігійна діяльність та її види. Релігійний культ як вид релігійної діяльності. Функції релігійного культу. Релігійні відносини, їх властивості та види. Релігійні організації. Церква як інституція. Секти і їх особливості.

Функції релігії: світоглядна, інтегративна, комунікативна, регулятивна, компенсаторна. Роль релігії у духовному житті людини.

Тема 3. Християнство

Виникнення християнства. Перетворення християнства у державну релігію Римської імперії. Віровчення християнства. Головні догмати та їх тлумачення. "Символ віри". Християнський культ. Поділ християнської Церкви.

Православ'я – ортодоксальна течія в християнстві. Особливості православного віровчення та культу. Система організації і управління православної церкви.

Католицизм. Віросповідні, обрядово-культові та організаційні особливості. Папство і Ватикан. Еволюція соціальної доктрини і соціальної політики.

Протестантизм як різновид християнства. Специфіка протестантизму. Особливості ранньопротестантської теології. Англіканська церква. Лютеранська церква. Кальвінізм.

Традиції пізнього протестантизму. Баптизм, адвентизм, п'ятдесятництво. Тенденції в сучасному протестантизмі.

Християнство та його моральна аксіологія на межі тисячоліть.

Теми і зміст семінарських занять

Тема 1. Предмет, структура і методологія курсу «Релігієзнавство»

Релігієзнавство як наука. Предмет, об'єкт і структура релігієзнавства. Понятійно-категоріальний апарат дисципліни. Принципи релігієзнавства. Методи дослідження в релігієзнавстві.

Тема 2. Структура релігії та її функції

Соціальні, гносеологічні, онтологічні та психологічні чинники релігії. Структура релігії. Релігійна свідомість. Релігійна діяльність. Релігійні відносини. Релігійні організації та їх типи. Суспільні функції релігії. Класифікація релігій.

Тема 3. Християнська релігія

Історичні передумови виникнення християнства. Вчення про християнську мораль. Перетворення християнства в державну релігію. Тлумачення основних догматів християнства і церковний поділ.

Виникнення православ'я. Особливості віровчення і культу. Православні свята.

Католицизм. Особливості віровчення. Церковна організація. Соціальна доктрина.

Протестантизм. Особливості віровчення, організації та культу. Ранній протестантизм. Лютеранство. Кальвінізм. Англіканство. Пізній протестантизм. Баптизм. Адвентизм. П'ятдесятництво.

Тема 4. Християнізація України-Русі та розвиток Українського православ'я

Дохристиянські вірування слов'ян як один з чинників формування українського християнства. Шляхи проникнення християнства на землі східних слов'ян. Проблеми вибору віри. Українське православ'я у Польсько-Литовській державі. Підпорядкування Української Православної церкви Московському патріархату. Сучасний стан українського православ'я.

Тема 5. Історія Української Греко-католицької Церкви

Історія унійного руху. Історичні передумови Берестейської церковної унії 1596 р. Легалізація двох українських церков у XVII ст. Змагання за створення українського патріархату. Греко-католицька церква після трьох поділів Речі Посполитої (кін. XVIII – перша пол. XX ст.). Львівський псевдо собор 1946 р. та ліквідація УГКЦ. Катакомбна Церква. Відродження УГКЦ в незалежній Україні.

Теми і зміст самостійної роботи

Тема 1. Предмет, структура і методологія курсу «Релігієзнавство»

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Релігієзнавство як наука про релігію.
2. Релігія як прояв зв'язку між Богом і людиною.
3. Структура релігієзнавства.
4. Релігієзнавство і гуманітарні науки: точки дотику.
5. Філософія релігії та релігійна філософія: спільне і відмінне.
6. Академічне й теологічне релігієзнавство як дві форми осягнення феномена релігії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: релігієзнавство, релігія, об'єкт релігієзнавства, предмет релігієзнавства, суб'єкт релігієзнавства, академічне релігієзнавство, богословсько-теологічне релігієзнавство, теологія, теїзм, деїзм, пантеїзм, атеїзм, сакралізація, секуляризація, детеологізація, деміфологізація.
2. Назвати та охарактеризувати основні розділи релігієзнавства.
3. Охарактеризувати принципи та методи релігієзнавства.
4. Розкрити зв'язки, що існують між релігієзнавством та іншими дисциплінами гуманітарного циклу.
5. З'ясувати класифікацію релігієзнавчих термінів.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Визначте місце і роль релігієзнавства в системі гуманітарних знань.
2. Що є підставою для виокремлення основних структурних розділів у релігієзнавстві?
3. Охарактеризуйте структурні елементи релігієзнавства.
4. У чому полягають особливості методологічних принципів релігієзнавства?
5. Яке значення має вивчення релігієзнавства для вашої професійної орієнтації?

Тема 2. Структура релігії та її функції

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Культура і релігія.
2. Релігійна віра і знання.
3. Культова діяльність: зміст і складові елементи.
4. Основні категорії релігійного світогляду.
5. Первісні релігійні уявлення.
6. Табу в системі соціальної регуляції поведінки.
7. Релігія як ключ до історії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: структура релігії, функції релігії, анімізм, фетишизм, магія, тотемізм, віра, релігійна свідомість, релігійний культ, молитва, церква, секта, харизматичний культ, деномінація.
2. Назвати та охарактеризувати рівні релігійної свідомості.
3. Охарактеризувати види релігійної діяльності.

4. Розкрити функції релігійного культу, класифікацію релігій світу.
5. З'ясувати властивості релігійних відносин.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. На чому ґрунтується світоглядна функція релігії?
2. У чому виявляються спільні риси різних типів релігійних організацій?
3. Особливості головних елементів релігійної свідомості.
4. Охарактеризуйте основні функції релігійного культу.
5. Що визначає гуманістичний потенціал релігії?

Тема 3. Християнська релігія

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Християнська мораль.
2. Християнство та його різновиди в Україні (порівняльний аналіз).
3. Особливості православного і католицького віровчення (порівняльний аналіз).
4. Протестантські течії в Україні.
5. Нагірна проповідь як рецепт щастя: погляд через віки.
6. Моральне вчення Ісуса Христа.
7. Причини та наслідки розколу церков 1054 року.
8. Вселенські собори та їх значення в історії християнства.
9. Біблія як культурно-історичний феномен.
10. Основні течії в сучасному протестантизмі.
11. Католицизм в Україні: історія та сучасність.
12. Діяльність католицьких чернечих орденів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: католицизм, православ'я, протестантизм, Символ Віри, Вселенський собор, догмат, канон, амвон, прозелітизм, аскетизм, монофізити, лютеранство, кальвінізм, англіканство, баптизм, адвентизм, п'ятидесятники.
2. Назвати дати відомих вам розколів, що відбулися у християнстві.
3. Охарактеризувати напрями в християнстві.
4. Розкрити значення Символу Віри для християн.
5. З'ясувати у чому полягали успіхи проповіді християнства.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Обґрунтуйте роль Ісуса Христа в заснуванні християнства.
2. Проаналізуйте передумови розколів у християнстві.
3. У чому полягає значення Вселенських соборів.
4. Охарактеризуйте основні догматичні і канонічні розходження між католицизмом і православ'ям.
5. Які були причини і наслідки хрестових походів?
6. У чому проявилися особливості боротьби католицької церкви з єресьми?
7. Які історичні умови спричинили виникнення протестантизму?
8. Охарактеризуйте головні відмінності загальнохристиянського і протестантського віровчення і культу.
9. Який вплив справив протестантизм на соціально-економічний розвиток світу?

Тема 4. Християнізація України-Русі та розвиток Українського православ'я

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Розповсюдження християнства на українських землях до князювання Володимира Великого.
2. Боротьба християнства та язичництва в X столітті.
3. Народне двовірство після прийняття християнства.
4. Народні уявлення українців про надприродні сили.
5. Український річний ритуальний календар.
6. Особливості української міфології.
7. Роль християнізації Русі в прилученні її до європейських цінностей і традицій.
8. Проблеми християнського екуменізму в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: народне двовірство, язичництво, демонологія, патріархат, екуменізм, Київська митрополія, вертеп.
2. Назвати відомих церковних діячів України-Русі.
3. Охарактеризувати стан українського православ'я у польсько-литовський період.
4. Розкрити значення Біблії у християнстві.
5. З'ясувати за яких обставин з'явилася Українська православна церква Київського патріархату.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Соціально-політичні та ідеологічні передумови виникнення християнства.
2. Що таке християнство і чому вчить християнська релігія?
3. Причини розколу в християнській церкві 1054 р. Які існують основні напрямки в християнстві?
4. Охарактеризуйте складові частини Старого Заповіту та його головні ідеї.
5. Головні ідеї Нового Заповіту.
6. Основи православного віровчення. Таїнства православної церкви. В чому їх суть?
7. Чому в Україні функціонують три самостійні православні церкви?

Тема 5. Історія Української Греко-католицької Церкви**Теми рефератів для презентації на семінарі:**

1. Львівський лжесобор 1946 року.
2. Релігійно-духовне відродження після проголошення незалежності України.
3. Особливості сучасного українського релігійного життя й свобода совісті громадян.
4. Унійний рух до Берестейського собору 1596 року.
5. Роль Берестейської унії в українському релігійному і національному житті.
6. Подвижницька діяльність митрополитів Андрея Шептицького та Йосипа Сліпого.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: унія, унійний рух, Український патріархат, Львівський псевдособор, катакомбна церква.
2. Назвати українських церковних діячів XVI ст., які були прихильниками і противниками унії.
3. Охарактеризувати і порівняти стан Греко-католицької церкви після поділів Речі Посполитої.
4. Розкрити значення прийняття унії для українського суспільного життя.
5. З'ясувати імена церковних діячів, репресованих радянською владою.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Що таке унія? Як виник унійний рух?
2. Як і коли українська церква була підпорядкована Московському патріархату і які наслідки цього?
3. Яку роль відіграло українське православ'я в національно-визвольній боротьбі українського народу?
4. Охарактеризуйте умови й причини появи Української Греко-католицької церкви.
5. Яке місце займає в екуменічному християнському процесі Українська Греко-католицька церква?

Змістовий модуль 2. Ідейні вчення світових релігій**Теми і зміст лекцій****Тема 4. Буддизм і іслам як світові релігії**

Виникнення буддизму. Ідейні джерела буддизму. Віровчення буддизму. Чотири шляхетні істини. Шляхи спасіння. Вчення про карму і нірвану. Буддійська мораль. Буддійський культ.

Основні напрями буддизму. Махаяна. Хінаяна. Дзен-буддизм і його поширення. Ламаїзм як особливий напрям буддизму.

Виникнення ісламу. Ідейні джерела ісламу. Віровчення ісламу. Ісламський культ. Коран. Суна. Шаріат. Основні напрями в ісламі. Іслам і національно-політичні рухи. Панісламізм. Іслам в Україні.

Тема 5. Нові релігійні рухи

Неорелігії, їх особливості та класифікація. Культ, що виникли на запозичених християнських ідеях і пропонують власний шлях до спасіння.

РУН - віра. Лев Силенко і його вчення. Особливості віровчення і культу. РУН - віра в Україні.

Культи, що виникли на основі східних вірувань. Кришнаїзм. Джерела кришнаїзму. Особливості віровчення і культу. Наука самореалізації. Віра Багаї.

Культи, що практикують медитації, духовні вправи, психічні сеанси. Церква сайєнтології. Товариство трансцендентальної медитації.

Сатанізм, особливості формування і культу. Шкідливість сатанізму.

Теми і зміст семінарських занять

Тема 6. Буддизм

Буддизм – найдавніша світова релігія. Умови виникнення і становлення буддизму. Основи віровчення і культу. Основні напрями буддизму. Ламаїзм. Хінаяма. Махаяна. Буддизм в Україні: стан і перспективи.

Тема 7. Іслам

Іслам – наймолодша світова релігія. Виникнення ісламу. Віровчення та звичаї. Коран. Основні напрями в ісламі. Іслам в Україні: історія та сучасність. Панісламізм і сучасний ісламський фундаменталізм.

Тема 8. Пізні національні релігії

Іудаїзм. Історичні умови виникнення та розвитку. Талмуд і Тора – священні книги іудаїзму. Напрями в іудаїзмі. Зороастризм. Індуїзм як релігійна система. Виникнення і еволюція індуїзму. Роль у політичному житті сучасної Індії. Синтоїзм. Релігії Стародавнього Китаю.

Тема 9. Нові релігійні рухи

Неорелігії й глобальне мислення. Неохристиянські рухи: класифікація та характеристика. Функції новітніх релігійних спільнот.

Тема 10. Державно-церковні відносини в історичному вимірі

Міжнародні правові гарантії свободи совісті. Правове забезпечення свободи совісті в Україні. Моделі державно-церковних відносин.

Теми і зміст самостійної роботи

Тема 6. Буддизм

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Буддизм: духовний напрям чи релігія?
2. Буддизм та індуїзм: спільне і відмінне.
3. Нірвана та її сутність.
4. Буддизм і конфуціанство: спільне і відмінне.
5. Буддизм і сучасне мислення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: нірвана, сансара, лама, хінаяма, махаяна, дзен-буддизм, медитація, карма.
2. Назвати чотири благородні істини буддизму.
3. Охарактеризувати і порівняти основні течії в буддизмі.
4. Розкрити суть Трипітаки.
5. З'ясувати в яких країнах буддизм займає домінуючу позицію.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. У чому своєрідність буддизму як релігії?
2. Проаналізуйте найхарактерніші особливості постаті Будди.
3. Ознайомившись із вченням про сансару, карму, нірвану, дхарму, з'ясуйте головне їх призначення.
4. Особливості буддійської культової архітектури і мистецтва.
5. У чому виявляється вплив буддизму на духовне життя, культури народів світу?

Тема 7. Іслам

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Ісламська релігія в сучасному світі.
2. Історія створення Корану.
3. Особливості етичної системи ісламу.
4. Права людини й ісламський шаріат.
5. Проблеми війни і миру в ісламі й християнстві: пошук паралелей.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: іслам, Коран, шаріат, хадіси, джихад, суннізм, шиїзм, Кааба.
2. Назвати п'ять стовпів ісламу.
3. Охарактеризувати стовпи ісламу.
4. Розкрити суть Корану.
5. З'ясувати де знаходяться видатні пам'ятки мусульманської культури.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Якою була роль міст Мекка і Медина у процесі формування ісламу?
2. Порівняйте основні догмати ісламу й християнства. Що в них є спільного?
3. За яких умов можливий джихад?
4. Охарактеризуйте становище жінки в ісламі.
5. Висвітліть історичну долю ісламу на українських землях.

Тема 8. Пізні національні релігії

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Індуїзм – спосіб життя чи релігія?
2. Індуїзм: сучасні тенденції.
3. Конфуціанство як духовна основа китайської культури.
4. Віровчення і культ іудаїзму.
5. Хасидизм в Україні.
6. Релігійні традиції Японії.
7. Вплив зороастризму на філософські системи європейських народів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: синкретизм, Веди, джайнізм, сикхізм, хасидизм, монотеїзм, політеїзм, конфуціанство, даосизм, іудаїзм, зороастризм, дуалізм.
2. Назвати основні риси пізніх національних релігій.
3. Охарактеризувати дуалізм пізніх національних релігій.
4. Розкрити суть першої монотеїстичної релігії Стародавнього Сходу.
5. З'ясувати де знаходяться місця паломництва прихильників пізніх національних релігій.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. У чому виявився вплив іудаїзму на виникнення християнства?
2. Сформулюйте головні особливості релігійних систем Давнього Китаю.
3. Охарактеризуйте особливості індуїстського віровчення і культу.
4. У чому виявив себе релігійний синкретизм Японії?
5. З'ясуйте у чому виявився особливий погляд зороастризму на проблему добра і зла.

Тема 9. Нові релігійні рухи

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Сучасні нетрадиційні культи та їх типи.
2. Неорелігії як невід'ємний чинник суспільного розвитку.
3. Релігійний фанатизм: сутність та вияви.
4. Техніка йоги та медитації на службі неорелігій.

5. Неорелігії в Україні у контексті свободи віровизнання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: неорелігії, нетрадиційні релігії, неохристиянство, неоязичництво, саєнтологія, синтетичні релігії, релігії орієнталістського напрямку, езотеричні об'єднання, сатанізм.
2. Назвати основні риси нових релігійних рухів.
3. Охарактеризувати правові основи існування в Україні нетрадиційних культів.
4. Розкрити еклектичний характер нових релігій.
5. З'ясувати причини виникнення нових релігій.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Вкажіть основні причини виникнення і масового поширення неорелігій.
2. Чим нові релігійні течії відрізняються від традиційних віросповідань?
3. Яка відмінність між традиційним християнством і неохристиянськими рухами?
4. Охарактеризуйте саєнтологічні рухи. Чим вони відрізняються від інших неорелігій?
5. Які, на вашу думку, мотиви вступу до неорелігійних спільнот орієнтального напрямку є домінуючими?

Тема 10. Державно-церковні відносини в історичному вимірі

Теми рефератів для презентації на семінарі:

1. Право людини на свободу віросповідання та його державне забезпечення.
2. Юридичний захист майнових прав релігійних об'єднань в Україні.
3. Церква і держава в Україні: історична спадщина.
4. Права людини і біблійна правова думка.
5. Християнство і демократія в глобальному контексті.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: свобода совісті, свобода релігії, віротерпимість, цезаропапізм, теократія, державна церква, відокремлення церкви від держави, відокремлення церкви і держави.
2. Назвати міжнародні правові гарантії свободи совісті.
3. Охарактеризувати правове забезпечення свободи совісті в Україні.
4. Розкрити суть закону України "Про свободу совісті та релігійні організації".
5. З'ясувати у чому особливості релігійної толерантності.

Питання для самоконтролю і закріплення матеріалу:

1. Чому, на вашу думку, свобода совісті належить до невід'ємних прав людини?
2. Назвіть і охарактеризуйте історичну модель державно-церковних відносин, яка найбільшою мірою забезпечує свободу віросповідання.
3. Як співвідносяться основні статті Конституції України стосовно проблем свободи совісті з міжнародними правовими документами?
4. Як ви оцінюєте сучасну модель українських державно-церковних відносин?
5. Забезпечення яких ще свобод необхідне для реального утвердження свободи совісті в суспільстві?

3. Рекомендована література

Базова

1. Академічне релігієзнавство : Підручн. для студентів вищих навч. закладів / За ред. А. М. Колодного. – К. : Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Андріанов В. М., Бублик С. А., Ібрагімов М. М., Чміль Б. Ф. Релігієзнавство / В. М. Андріанов, С. А. Бублик, М. М. Ібрагімов, Б. Ф. Чміль. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 495 с.
3. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового завітів – будь-якого року видання.
4. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі / М. Ю. Брайчевський. – К. : Наукова думка, 1989. – 260 с.
5. Закович М. М. Релігієзнавство : підручник / Є. К. Дулуман, М. М. Закович, М. Ф. Рибачук та ін. – К. : Вища школа, 2000. – 349 с.
6. Історія релігії в Україні : в 10 т. / А. М. Колодний (голова) та ін. – К., 1996-2002.

7. Калінін Ю. А., Харьковченко Є. А. Релігієзнавство / Ю. А. Калінін, Є. А. Харьковченко. – К. : Наукова думка, 2000. – 5-те вид. доопр. – 351 с.
8. Колодний А. М., Філіпович Л. О. Релігійна духовність українців / А. М. Колодний, Л. О. Філіпович. – Львів: Логос, 1996. – 182 с.
9. Левицький Ю. Коротка історія української (київської) Церкви / Ю. Левицький. – Львів : Свічадо, 1993. – 54 с.
10. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. – К. : Академвидав, 2005. – 432 с.
11. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні : курс лекцій / В. І. Любашенко. – 2 вид., доп. і випр. – К. : Поліс, 1996. – 350 с.
12. Мень А. В. История религии : учеб. пособие: в 2 кн. / А. Мень. – М. : Издательская группа «Форум-Инфа-М», 1997. (Кн. 1 : В поисках Пути, Истины и Жизни – 216 с.; Кн. 2 : Пути христианства – 224 с.).
13. Мень О. В. Перші апостоли / О. Мень. – Львів : Свічадо, 2008. – 232 с.
14. Мень О. В. Син Людський / О. Мень. – Львів : Свічадо, 2008. – 372 с.
15. Мень А. В. Православное богослужение: таинство, слово и образ / А. Мень. – М. : Слово, 1991. – 192 с.
16. Митрополит Іларіон (Огієнко І.). Дохристиянські вірування українського народу / Іларіон Митрополит. – К.: Обереги, 1992. – 424 с.
17. Павлов С. В., Мезенцев К. В., Любіцева О. О. Географія релігій / С. В. Павлов, К. В. Мезенцев, О. О. Любіцева. – К. : Арт Єк, 1999. – 504 с.
18. Черній А. М. Релігієзнавство : підручник / А. М. Черній. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2008. – 400 с.
19. Релігієзнавство : навч. посібник / С. А. Бублик. – К. : Юрінком Інтер, 2001.
20. Релігієзнавство. Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання / За ред. Н. Я. Горбача. – Львів: Львівська комерційна академія, 2005. – 190 с.
21. Релігієзнавство : Підручник / За ред. О. П. Сидоренка. – К. : Знання, 2007. – 468 с.
22. Релігієзнавство : підручник / За ред. В. І. Лубського, В. І. Теремка. – К. : Академія, 2000. – 408 с.
23. Смольков О. А., Дещинський Ю. Л. Релігієзнавство. Навч. посібник / О. А. Смольков. – Львів : Магнолія, 2009. – 232 с.
24. Ходькова Л. П. Релігієзнавство. Навчальний посібник / Л. П. Ходькова. – Львів : Афіша, 2000. – 308 с.
25. Черній А. М. Онтологія духовності : антропологічна цілісність у релігієзнавчому вимірі / А. М. Черній. – К.: Українські пропілеї, 1996. – 228 с.

Допоміжна

1. Богомолів А. І. Релігії мира. Новейший словарь / А. І. Богомолів. – Ростов-на-Дону, Феникс, 2005. – 667 с.
2. Ваторопін А. С. Релігійний модернізм і постмодернізм / А. С. Ваторопін Релігійний модернізм і постмодернізм – М. : Наука, 2001. – № 11. – С. 84-92.
3. Геллей Г. Біблійний довідник Геллея / Г. Геллей. – Торонто, 1985. – 857 с.
4. Егільський Е. Е., Матецький А. В. Нові релігійні рухи. Сучасні нетрадиційні релігії і езотеричні вчення [Електронний ресурс] / Е. Е. Егільський, А. В. Матецький. – Режим доступу : knorus.ru/upload/pdf/288785.pdf
5. Єленський В. Українське релігієзнавство та його проблеми [Електронний ресурс] / Віктор Єленський. – Режим доступу : <http://religstudies.org.ua/main.php?display=element&SID=9df4eae6&EID=e8131463&page=1>
6. Єленський В. Державно-церковні взаємини на Україні / В. Єленський. – К. : Знання, 1991. – 72 с.
7. Категории буддийской культуры / Е. П. Островская. – СПб. : Петербургское Востоковедение 2000. – 320 с.
8. Кисельов О. Апологія релігієзнавства або кілька тез щодо суті науки про релігію [Електронний ресурс] / Олег Кисельов. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/6697-apologiya-religiyeznawstva-abo-kilka-tez-shhodo-suti-nauki-pro-religiyu.html>
9. Кисельов О. Чому філософію релігії виключають з дисциплінарної структури релігієзнавства? [Електронний ресурс] / Олег Кисельов. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/analitika/7345-chomu-filosofiyu-religiyi-viklyuchaut-z-disciplinarnoyi-strukturi-religiyeznawstva.html>
10. Катрій Ю. Перлини Східних Отців / Ю. Катрій. – Львів : Місіонер. – 2-е вид., доп., 1998. – 344 с.
11. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 2 кн. / С. Килимник – К., 1994. – 236 с.
12. Климович Л. И. Книга о Коране, его происхождении и мифологии. – 2 –е изд., доп. / Л. И. Климович – М. : Политиздат, 1988. – 286 с.
13. Колб Р. Християнська віра в лютеранському викладі / Р. Колб. – Мінськ; Техас : World Wide Printing, 2000. – 315 с.
14. Коротка історія православної церкви / О. Кислашко. – К. : ІТЕМ лтд, 1996. – 167 с.
15. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія / М. І. Костомаров. – К. : Либідь, 1994. – 384 с.
16. Липинський В. К. Релігія і церква в історії України / В. К. Липинський. – К. : ПБП «Фотовідеосервіс», 1993. – 128 с.
17. Лозко Г. С. Українське язичництво / Г. С. Лозко. – К. : Український центр духовної культури. – Вип. 5. – Кн. 2. – 98 с.
18. Махабхарата. – Ашхабад, 1983. – 664 с.
19. Недавні О. В. Греко-католицизм в контексті духовного самовизначення українців між християнським Сходом і Заходом / О. В. Недавні. – К. : Гнозис, 2000. – 218 с.
20. Неронов А. В. Соціологічні дослідження нетрадиційної релігійності // А. В. Неронов // Журнал соціології та соціальної антропології. – М. : Наука, 2009. – Т. 12. – № 1. – С. 187-196.

21. Новітні релігії в сучасній Україні. Збірник матеріалів / В. Д. Бондаренко. – К. : VIP. – 176 с.
22. Павленко Ю. В. Дохристиянські вірування давнього населення України / Ю. В. Павленко. – К. : Либідь, 2000. – 326 с.
23. Петрик В. М. Нетрадиційні релігії та містичні об'єднання України. Навчальний посібник / В. М. Петрик, С. В. Сьомій. – К. : Росава, 2003. – 336 с.
24. Писаренко Ю. Г. Велес-Волос в язичницькому світогляді Давньої Русі / Ю. Г. Писаренко. – К. : Манускрипт, 1997. – 240 с.
25. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології / С. П. Плачинда. – К. : Український письменник, 1993. – 63 с.
26. Путь Шивы : Антология древнеиндийских классических текстов. – К. : Экслибрис, 1994.
27. Ренан Е. Життя Ісуса / Е. Ренан // Людина і світ. – К., 1991. – № 4. – С. 43 – 50.
28. Роберсон Р. Восточные христианские церкви: Церковно-исторический справочник / Р. Роберсон. – СПб. : Высшая религиозно – философская школа, 1999.
29. Светлов Г. Е. Путь богов : Синто в истории Японии / Г. Е. Светлов. – М. : Наука, 1980. – 240 с.
30. Сидорів Ю. Історія церкви в Україні / Ю. Сидорів. – Торонто, 1990. – 364 с.
31. Совінська Н. В. Християнство в національній ідеї України та Української західної діаспори. / Н. В. Совінська. – Торонто : Економічна думка. – 88 с.
32. Степовик Д. В. Релігії світу / Д. В. Степовик. – К. : Бібліотека українця, 1993. – 112 с.
33. Степовик Д. В. Релігії, культи і секти світу : Посібник для релігієзнавства / Д. В. Степовик. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2005. – 232 с.
34. Тайлор Э. Б. Первобытная культура / Э. Б. Тайлор. – М. : Политиздат, 1989. – 573 с.
35. Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
36. Филипович Л. О. Релігієзнавство в Україні [Електронний ресурс] / Л. О. Филипович. – Режим доступу: <http://religstudies.org.ua/main.php?display=element&SID=9df4eae6&EID=e8131463&page=1>
37. Фрезер Д. Д. Золотая ветвь : Исследование магии в религии / Д. Д. Фрезер. – М. : Политиздат, 1989. – 400 с.
38. Фрейд З. Человек по имени Мойсей и монотеистичная религия / З. Фрейд. – М. : Наука, 1993. – 172 с.
39. Фрейд З. Тотем и табу : Психология первобытной культуры и религии / З. Фрейд. – М. : Алетейя, 2000. – 223 с.
40. Хома І. Нарис історії вселенської церкви / І. Хома. – Львів : Стрім, 1995.
41. Християнство і проблеми сучасності : Наук. зб. / Г. М. Надтонка, О. В. Недавніа, М. Р. Новиченко, О. М. Саган – К. : VIP, 2000. – 218 с.
42. Шевченко В. М. Словник – довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання : залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль, модульні контрольні роботи